

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PRINCIPI UN VALSTS BUDŽETS

2015. gada novembris, Rīga

- I. FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOMES DARBĪBA
- II. FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PRINCIPI UN VALSTS BUDŽETS
- III. FISKĀLO RISKU NOVĒRTĒJUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

I. FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOMES DARBĪBA

Fiskālās disciplīnas padome ir neatkarīga institūcija, kas izveidota ar mērķi nodrošināt fiskālās disciplīnas nosacījumu ievērošanas uzraudzību Latvijā

Fiskālās disciplīnas likuma uzraudzība – galvenais darbs, kas Padomei jāveic

Vīzija

Ekonomikas ciklā sabalansēts vispārējās valdības budžets, kurš sekmē ilgtspējīgu valsts attīstību, makroekonomisko stabilitāti, atbildīgu aizņemšanos, nepieļaujot parāda sloga pieaugumu nākamajām paaudzēm, un spēju adekvāti reaģēt uz ārējo faktoru negatīvu ietekmi uz tautsaimniecību

Misija

Sniegt neatkarīgu un profesionālu viedokli par valdības fiskālās un ekonomiskās politikas mērķiem un to sasniegšanu, ņemot vērā valsts finanšu ilgtspēju, vispārējās valdības budžeta bilanci, maksimālo budžeta izdevumu apjomu atbilstoši ekonomiskās attīstības cikla apstākļiem ilgtspējīgas izaugsmes interesēs. Padome arī novērtē, vai fiskālā politika atbilst ilgtspējīgas attīstības mērķiem, analizējot ikgadējā valsts budžeta un vidēja termiņa budžeta ietvara dokumentus to sagatavošanas, izpildes un rezultātu izvērtēšanas fāzē, tai skaitā ekonomiskās prognozes un pieņēmumus.

Fiskāls – latīņu val. *fiscalis* un nozīmē "valsts kase", "valsts nauda"

Fiskālā politika – valdības ieņēmumu un izdevumu plānota un pārdomāta vadība

Fiskālā disciplīna – piesardzīga un apdomīga rīcība ar valsts līdzekļiem, nepieļaujot pārsteidzīgus lēmumus un tēriņus, ko nevar atļauties

Valsts budžets – finanšu plāns gadam, kurā noteikti valsts ieņēmumi un izdevumi konkrētiem mērķiem

Ietvara likums – budžets trīs gadu periodam

- Ja ir **budžeta deficīts**, tas tiek segts, valstij naudu aizņemoties. Tā veidojas **valsts parāds**
- Ja valsts aizņemas no saviem iedzīvotājiem un uzņēmumiem – veidojas iekšējais parāds
- Ja aizņemas no ārvalstīm, veidojas valsts ārējais parāds

- Budžeta pārpalikums veidojas tad, ja budžeta ieņēmumi pārsniedz budžeta izdevumus
- Budžeta deficīts veidojas, ja budžeta izdevumi pārsniedz budžeta ieņēmumus

- Uzraudzīt un pārbaudīt fiskālo nosacījumu ievērošanu ietvara likuma projektā un gadskārtējā valsts budžetā
- Veikt neatkarīgu ekonomikas rādītāju novērtējumu
- Sagatavot viedokli par budžeta deficīta pieļaujamo līmeni ekonomikas lejupslīdes laikā
- Sagatavot viedokli par fiskālās rezerves apjoma atbilstību valstī pastāvošajiem budžeta riskiem

- Sagatavot fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojumu un, ja nepieciešams, ziņojumu par iespējamem fiskālās disciplīnas pārkāpumiem
- Sagatavot un iesniegt Saeimai un Ministru kabinetam viedokli citos fiskālās politikas un makroekonomiskās attīstības jautājumos
- Novērtēt un analizēt valsts fiskālās politikas ilgtspēju

- Sadarboties ar valsts un pašvaldību institūcijām, juridiskajām un fiziskajām personām, kā arī ārvalstu institūcijām
- Pieprasīt un saņemt no valsts institūcijām nepieciešamo informāciju
- Sniegt Finanšu ministrijai un Ministru kabinetam ieteikumus jautājumos par ietvara likuma un gadskārtējā valsts budžeta likuma izstrādi

- Uzaicināt ekspertus un citus speciālistus piedalīties un sniegt viedokli Padomes sēdēs
- Sniegt Ministru kabinetam ierosinājumus par nepieciešamajiem grozījumiem ar valsts fiskālo disciplīnu saistītos normatīvajos aktos

Ja Padomes loceklim par kādu Padomes ziņojumos ietverto jautājumu ir atšķirīgs viedoklis, viņam ir tiesības piecu darba dienu laikā to pievienot ziņojumam

IR

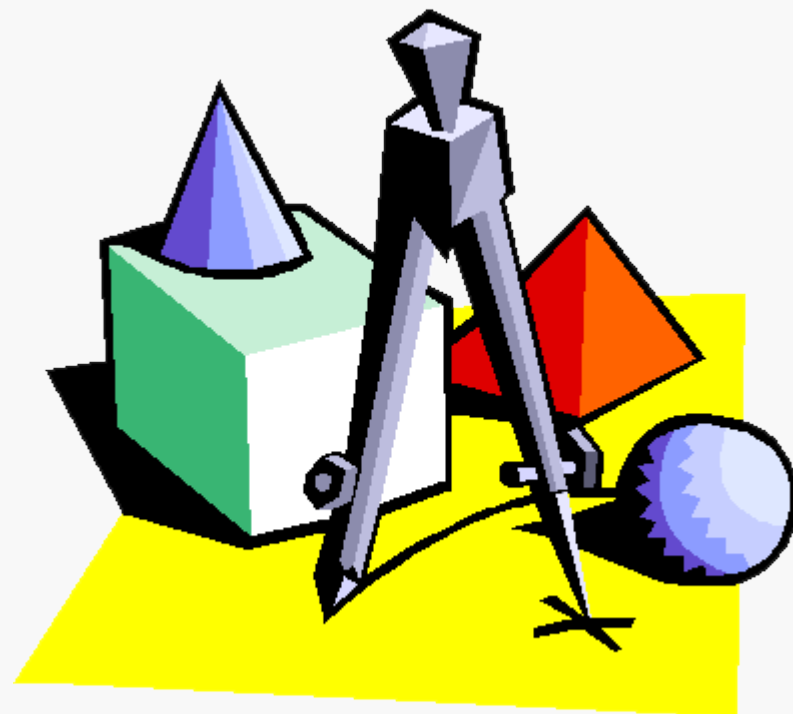
- ✓ Uzraudzīt
- ✓ Pārbaudīt
- ✓ Sagatavot
viedokli
- ✓ Novērtēt
- ✓ Analizēt
- ✓ Informēt
- ✓ Rekomendēt

NAV

- ✓ Veidot budžetu
- ✓ Nosodīt
- ✓ Piespiest
- ✓ Mainīt
- ✓ Sodīt
- ✓ Ieviest
rekomendācijas
dzīvē

- Katru gadu līdz ietvara likuma projekta iesniegšanai Saeimā Padome sagatavo fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojumu
- Ziņojums tiek pievienots ietvara likuma projektam un iesniegts Saeimai
- Ziņojumu publisko gan Padomes, gan Finanšu ministrijas mājaslapā
- Ja Padome atklāj likuma pārkāpumus, tiek sagatavots neatbilstības ziņojums, kurā ietvertas rekomendācijas neatbilstību novēršanai

- Darbību uzsāka 2014.gada 1.janvārī. Nostrādāti 22 mēneši
- Padomē strādā – bijušais finanšu ministra ārštata padomnieks publisko finanšu vadības jautājumos Jānis Platais, Rīgas Tehniskās universitātes kanclers Ingars Eriņš, AS Swedbank Latvija galvenais ekonomists Mārtiņš Kazāks, Rīgas Ekonomikas augstskolas Ekonomikas departamenta vadītājs Mortens Hansens un Igaunijas Bankas viceprezidents Ulo Kāsiks
- Saeima 2015.gada 23.aprīļa sēdē atbrīvojusi līdzšinējo Fiskālās disciplīnas padomes locekli Inesi Feiferi no amata pēc paša vēlēšanās
- 3.septembrī Fiskālās disciplīnas padomes locekļa amatā apstiprināts Andžs Ūbelis, eksperts publisko finanšu jomā
- Padomes ikdienas darbību nodrošina Dace Kalsone, Elīna Veide, Emīls Kīlis un Elīna Lucka.

- 9.martā nāk klajā ar viedokli par iespējamu Fiskālās disciplīnas likuma pārkāpumu, pieņemot likumu «Grozījumi “Mikrouzņēmuma nodokļa likumā”»
- 14.aprīlī sniedz viedokli par Latvijas Stabilitātes programmu 2015.-2018.gadam, kurā norāda uz Fiskālās disciplīnas likuma neievērošanu
- 5.maijā iesniedz starpziņojumu par Latvijas Stabilitātes programmu 2015.-2018.gadam
- 16.jūnijā Rīgā notika pirmā Baltijas valstu neatkarīgo fiskālās disciplīnas uzraudzības iestāžu tikšanās, kuras mērķis bija diskutēt par Eiropas fiskālā ietvara praksi un Baltijas valstu fiskālo disciplīnu

- 15.jūlijā sniedza viedokli Saeimai un Ministru kabinetam par likumprojektu «Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta neatliekamās medicīniskās palīdzības nodrošināšanā iesaistīto darbinieku izdienas pensijas likumu»
- 26. augustā Fiskālo risku darba grupa pārskatīja Finanšu ministrijas informatīvo ziņojumu "Fiskālo risku deklarācija", kas tiks izmantots, lai aprēķinātu fiskālo nodrošinājuma rezervi 2016. gadam
- 25. septembrī Padome iesniedza Ministru kabinetā ikgadējo Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojumu, kas tiks pievienots budžeta paketei Saeimā

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

SABIEDRĪBAS INFORMĒŠANAS AKTIVITĀTES

Dalība Ēnu dienā 17.februārī

Preses konference 25.septembrī

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

II. FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PRINCIPI UN VALSTS BUDŽETS

- Taupības princips — pieejamie resursi izmantojami lietderīgi un efektīvi
- Uzkrājuma veidošanas princips — budžets tiek plānots un izpildīts ar pārpalikumu
- Pretcikliskas fiskālās politikas princips — ekonomikas cikla augšupejas fāzē tiek realizēta ierobežojoša, bet lejupslīdes fāzē — stimulējoša fiskālā politika
- Stabilitātes princips — finanšu politika ir paredzama un pēctecīga

FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS LIKUMĀ NOTEIKTIE PRINCIPI

- Ilgtspējīgas fiskālās politikas princips — nodrošināt, lai vispārējās valdības parāda apjoms neuzliek nesamērīgu slogu
- Paaudžu savstarpējās atbildības princips — gan šobrīd, gan nākamajās paaudzēs
- Atklātuma princips — tiek nodrošināta publiski pieejama informācija par fiskālās politikas mērķiem, to sasniegšanas metodēm un rezultātiem
- Solidaritātes princips — fiskālā disciplīna jāievēro visiem

- Disciplīna – pastāvība izvēlētās rīcības virzienā
- Būt disciplinētam nozīmē turēties pie izstrādātājiem rīcības principiem
- Mācot bērniem prasmi rīkoties ar naudu, mēs mācam viņiem daudzus no tiem principiem, kas minēti Fiskālās disciplīnas likumā

VALDĪBAS SPĒJA TURĒTIES PIE FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PRINCIPIEM

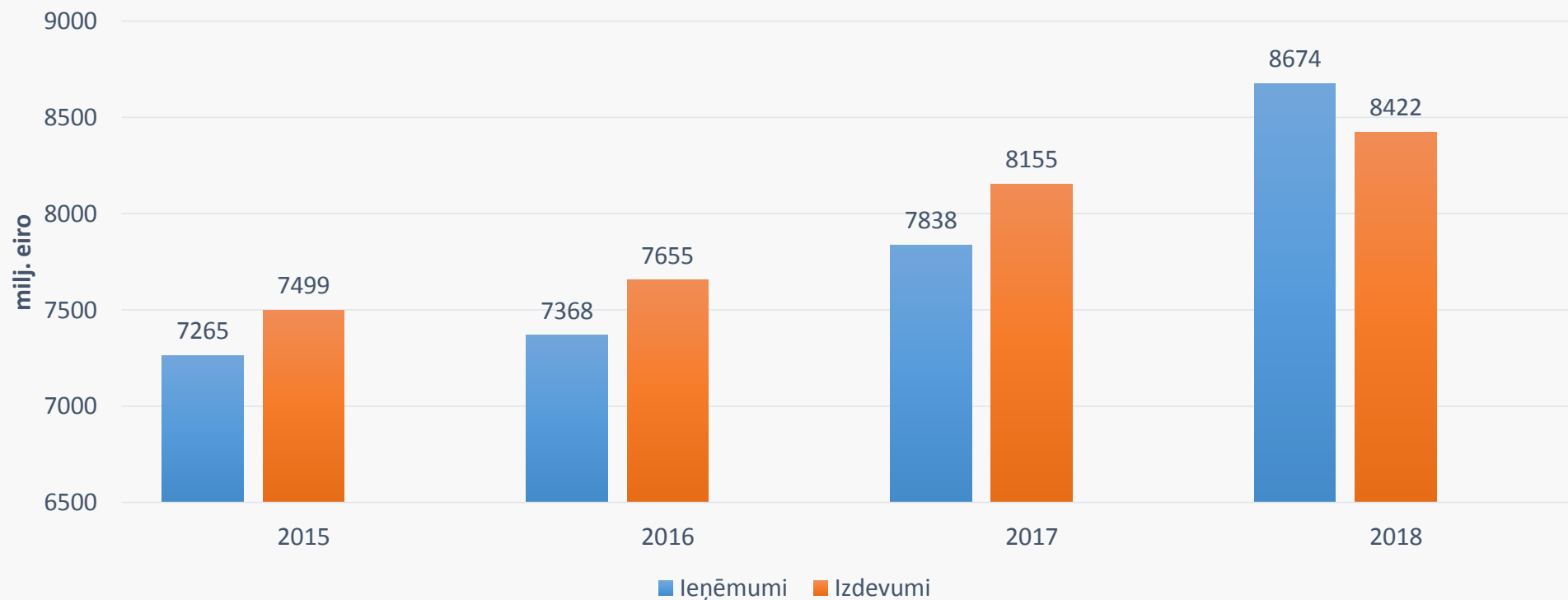
- Valdībai jāievēro likuma principus, kurus tā pieņēmusi un apņēmusies īstenot
- Valdības izstrādātajā 2016.gada budžetā Padome saskata formālu pieeju Fiskālās disciplīnas likuma prasību ievērošanā

Mājas tīrīšanu var veikt dažādi. Var sakopt tikai viesistabu un acīm redzamākās vietas, grūžus un nepatīkamo paslaukot pagultē vai aizdurvē. Kārtības uzturēšana vienmēr prasa zināmas pūles un izturību.

Valsts plānotais budžets (milj. eiro)

Datu avots: Finanšu ministrija

2016.gada budžetā, salīdzinot ar pērnā gada budžeta sadalījumu, paredzēts palielināt izdevumus:

- ✓ Aizsardzībai
- ✓ Ekonomiskajai darbībai
- ✓ Veselībai

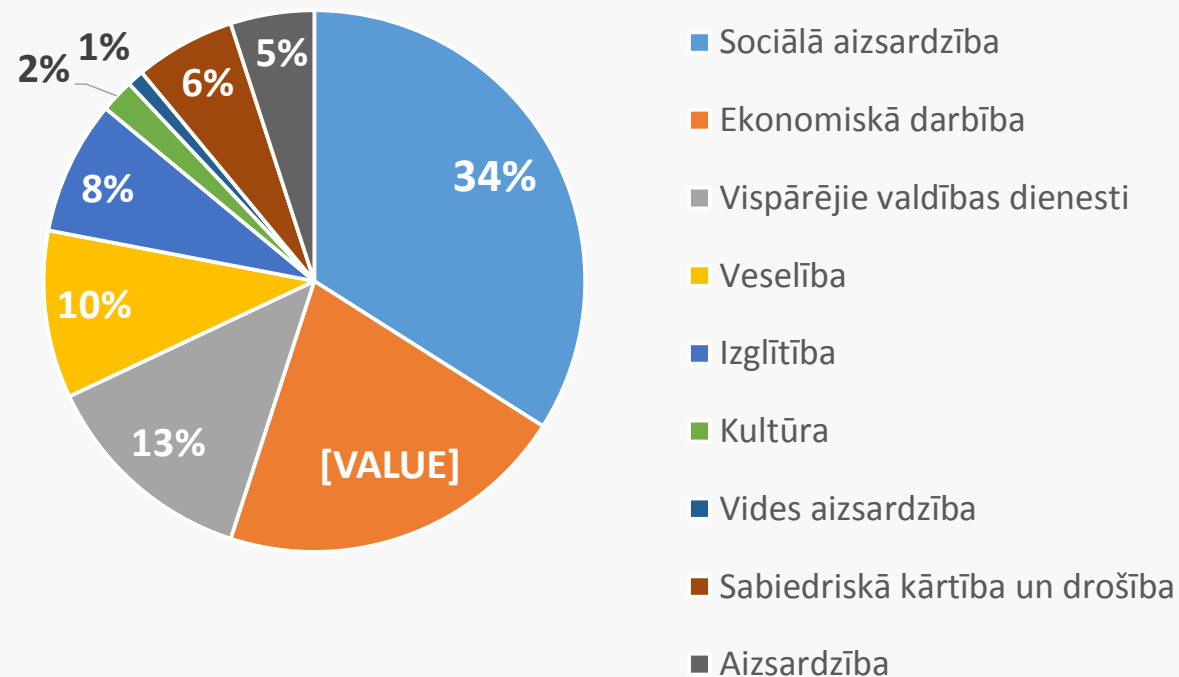
un samazināt izdevumus:

- ✓ Vispārējiem valdības dienestiem
- ✓ Vides aizsardzībai
- ✓ Izglītībai
- ✓ Kultūrai

Atstājot iepriekšējā līmenī:

- ✓ Sociālā aizsardzība
- ✓ Sabiedriskā kārtība un drošība

2016.gada plāns

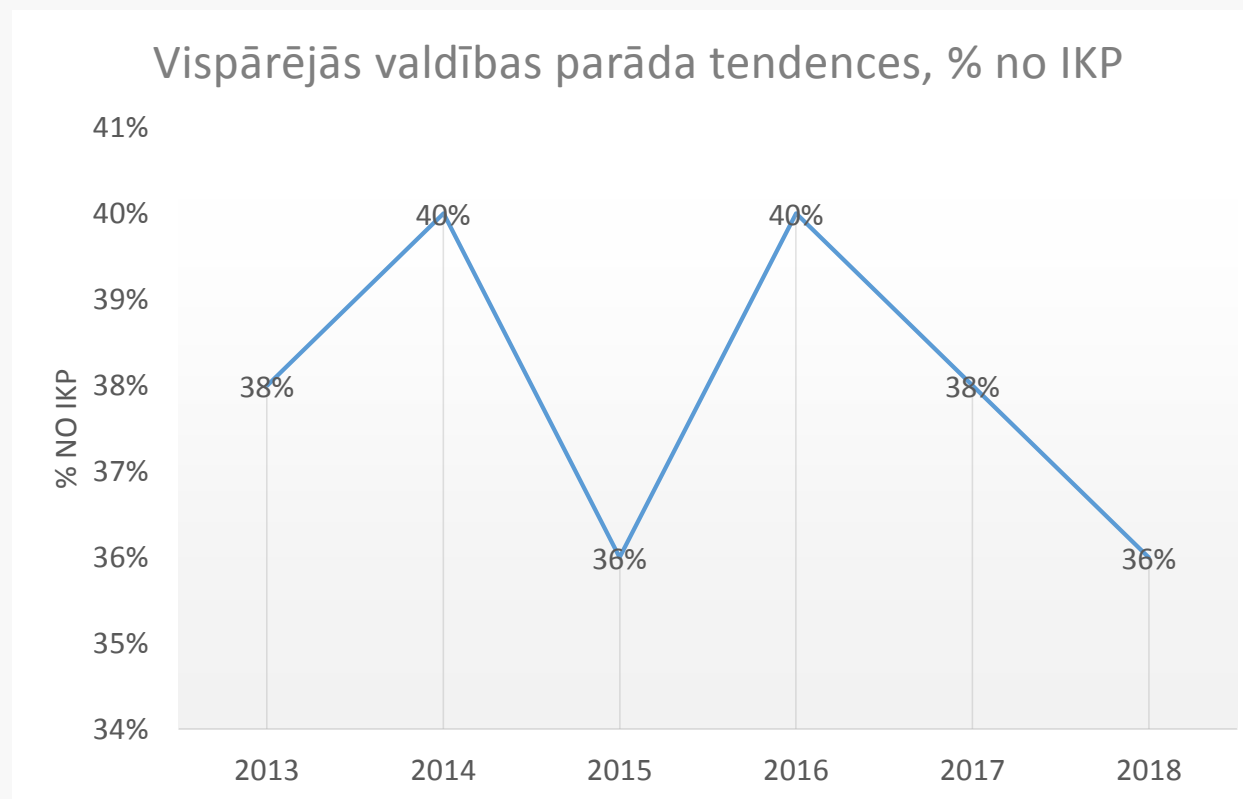

Datu avots: Finanšu ministrija

TĒRĒJAM VAIRĀK NEKĀ NOPELNAM – 20 GADU LAIKĀ TIKAI 1 GADU BUDŽETS BIJA AR PĀRPALIKUMU

- Valdības parāds ir audzis visus pēdējos gadus, jau pārsniedzot 1/3 no IKP
- 2014.gada beigās tas sasniedza 9,012 miljardus eiro, kas ir par 11,3% jeb 919 miljoniem eiro vairāk nekā pirms gada
- Prognozētais valsts parāds pieaug katru gadu par caurmērā 2% no IKP

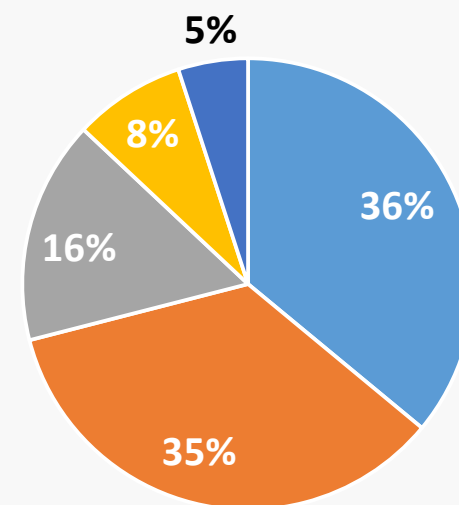
Datu avots: Finanšu ministrija

VALSTS PARĀDA STRUKTŪRA 2013.GADĀ

- Saskaņā ar Valsts Kases datiem 2013.gada 31.decembrī Latvija visvairāk parādā bija Eiropas Komisijai – 2 900,0 milj. eiro
- Otrs lielākais valsts parāds ir Eiroobligācijas 2 815,1 milj. eiro apmērā
- Valsts iekšējais parāds sasniedzis 1 282,0 milj. eiro
- Citas ārējās parādsaistības veido 689,2 milj. eiro
- Pasaules Bankai valsts ir parādā 401,4 milj. eiro

Valsts parāda struktūra

■ Eiropas Komisija

■ Eiroobligācijas

■ Iekšējais parāds

■ Citas ārējā parāda saistības

■ Pasaules Banka

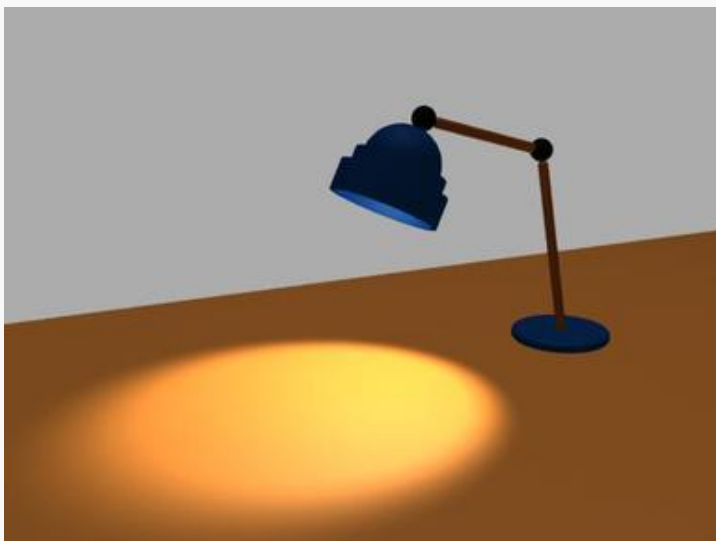
Dati: Valsts kase

Gads	Mērķis	Faktiskais rezultāts (prognoze)	Novirze (prognoze)	Kumulatīvā novirze kopš 2013.gada
2013	-1,3	-1,0	+0,3	+0,3
2014	-1,0	(-1,3)	-0,3	0
2015	-1,0	(-1,4)	-0,4	-0,4
2016	-1,0	-	-	-

Vispārējās valdības budžeta bilances mērķi un to izpilde, %
no iekšzemes kopprodukta (IKP)

- 2014. un 2015. gada rezultāti ir zemāki par Valdības uzstādītajiem fiskālajiem mērķiem
- Iepriekšējos gados uzkrātais deficīts prasīs veidot budžetu ar pārpalikumu turpmākajos gados

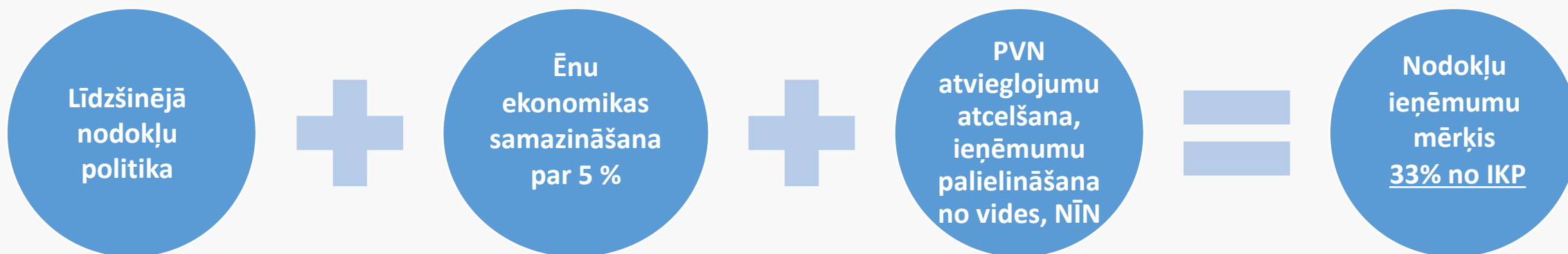

Neskatīties tikai, kur spīd gaisma un vieglāk saskatīt, bet raudzīties plašāk un tālāk

- Valdības pienākums ir labot budžeta plānus nākamajos gados, ar mērķi mazināt valsts parādu
- Galvenais jautājums – kur ņemt līdzekļus izdevumu segšanai, nepalielinot parādu
- Padome uzskata, ka ēnu ekonomikas mazināšana ir viens no risinājumiem
- Plānojot nodokļu ienēsumu pieaugumu, Valdībai vajadzētu skatīties uz tām jomām, kur līdz šim nodokļu politika nav bijusi efektīva

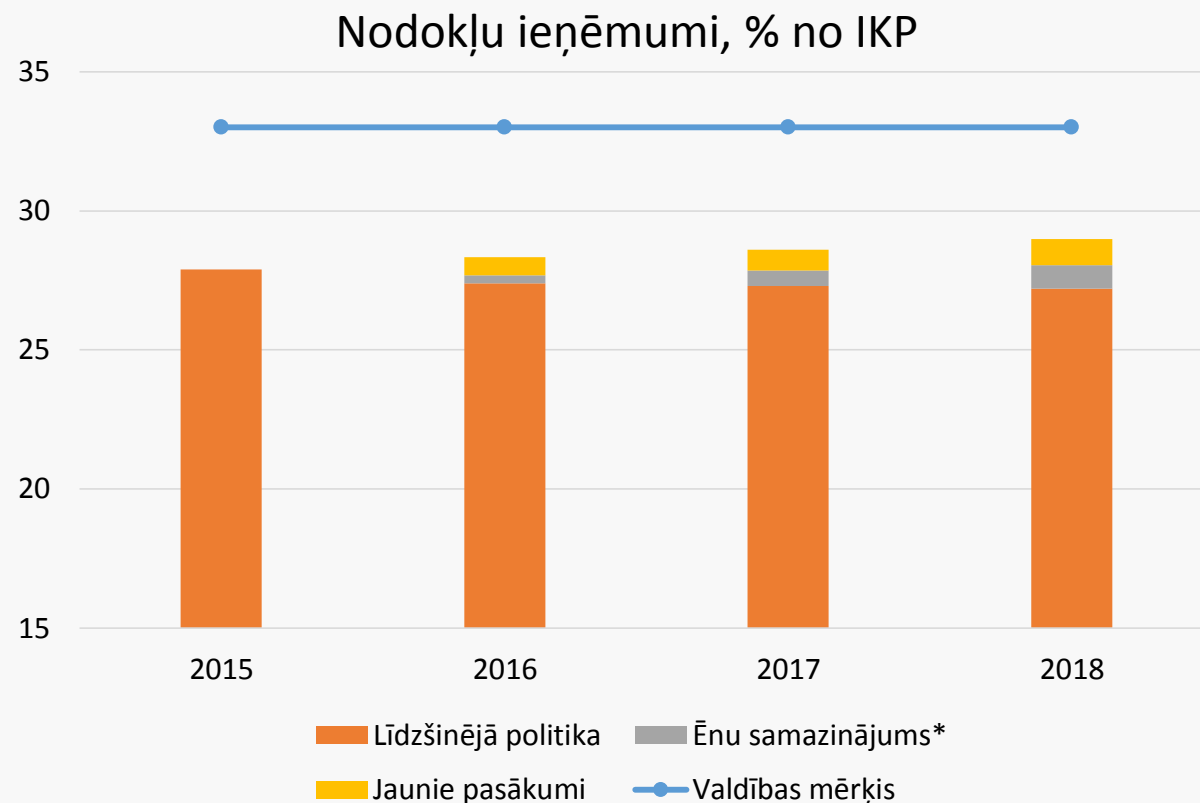

- Mazināt ēnu ekonomiku
- Uzlabot nodokļu ieņēmumus, atceļot PVN atvieglojumus, konkrētām grupām palielinot īpašuma nodokli, kā arī uzlabojot nodokļu ieņēmumus no kapitāla pieauguma
- Turpināt darbu pie nodokļu regresivitātes un ienākumu nevienlīdzības mazināšanas, paaugstinot neapliekamo minimumu un 2017.gadā ieviešot diferencētu neapliekamo minimumu

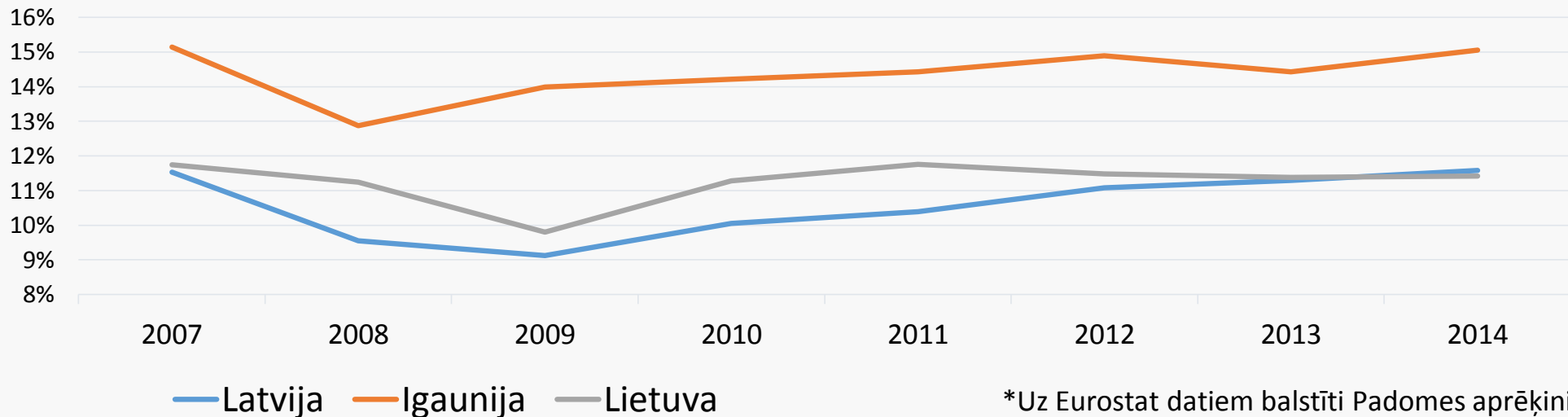
- Ēnu ekonomikas mazināšana ir būtisks solis, lai palielinātu nodokļu ieņēmumus, tomēr tas vien neļaus sasniegt nodokļu ieņēmumu mērķi
- Nodokļu politikas un administrēšanas stratēģija ir jāpapildina ar konkrētiem soļiem, lai panāktu nodokļu ieņēmumu uzlabošanos - 1/3 no IKP, atbilstoši valdības deklarācijai

* Padomes aprēķini
Avots: Finanšu ministrija, 2015

Efektīvās PVN likmes Baltijas valstīs*

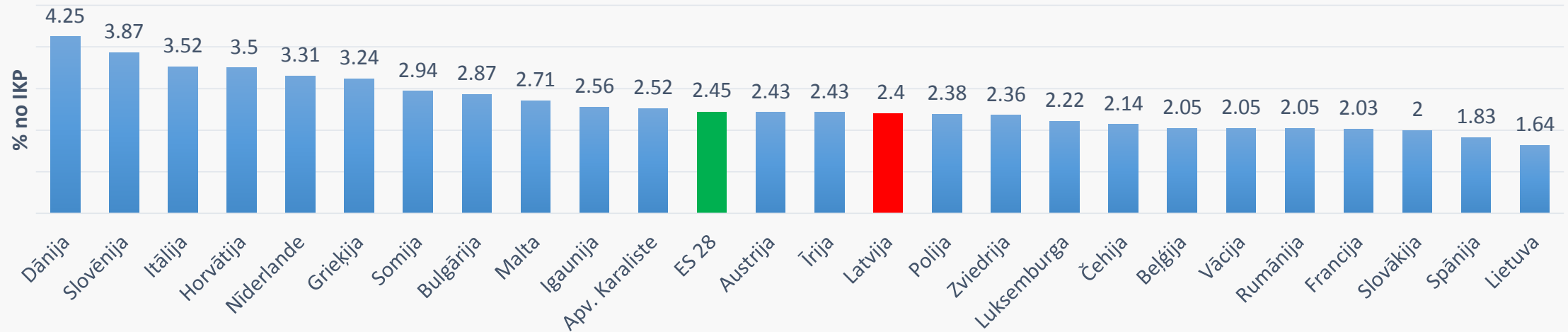
Latvija nepilnvērtīgi izmanto PVN ieņēmumu potenciālu, kā arī īpašuma un ar vidi saistīto nodokļu ieņēmumu iespējas – joprojām pārāk plaša un nepārskatāma ir nodokļu atvieglojumu piešķiršana

NODOKĻU IEŅĒMUMU NEIZMANTOTĀS IESPĒJAS

Kopējie ieņēmumi no vides nodokļiem 2013.gadā, % no IKP

Avots: Eurostat

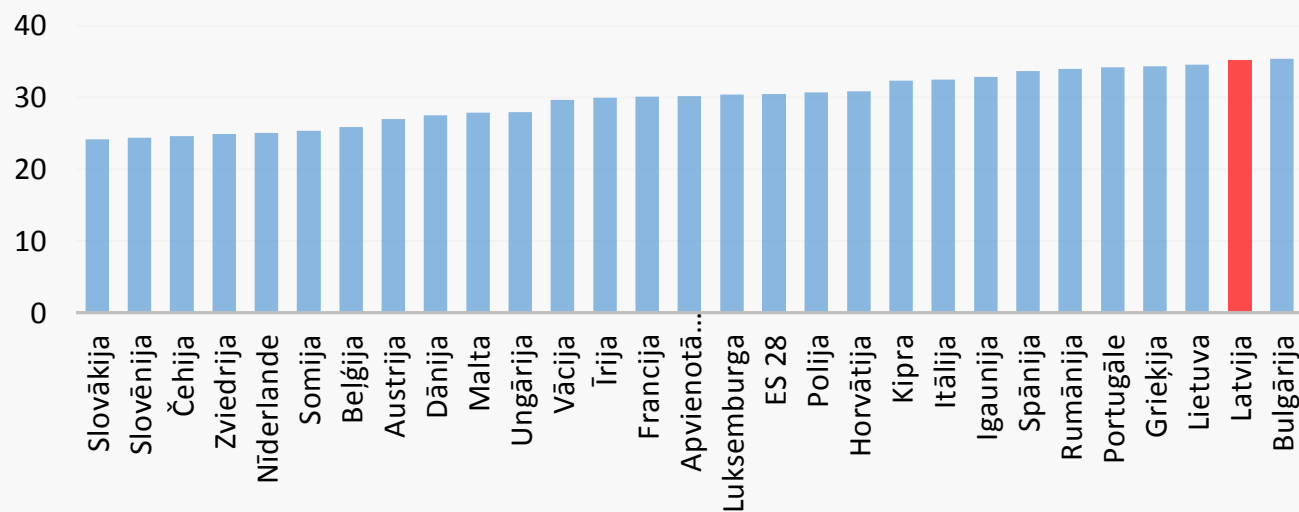
Saskaņā ar Eiropas Komisijas aprēķiniem, 2012.gadā Latvijas budžetā ienākumi no īpašuma nodokļiem bija vien 0,9% no IKP, bet Eiropas Savienības vidējais rādītājs bija 2,3%

IENĀKUMU NEVIENLĪDZĪBAS MAZINĀŠANA

- Latvijā 2013. gadā bija otra augstākā ienākumu nevienlīdzība Eiropas Savienībā
- Solidaritātes nodoklis mazinātu nodokļu sistēmas regresivitāti attiecībā uz darba ņēmējiem
- Neapliekamā minimuma celšana samazinātu nodokļu slogu cilvēkiem ar zemu darba samaksu
- Nodokļu likmes ienākumiem no dividendēm un cita kapitāla Latvijā joprojām ir zemākas par algu nodokļu likmēm

Džinī koeficients ES dalībvalstīs 2013. gadā

Avots: Eurostat

- Līdz 2015. gada beigām ievērot piesardzīgu fiskālo politiku
- Galvenais mērķis – 1/3 nodokļu ieņēmumu pret IKP attiecības sasniegšana, īpašu uzmanība jāpievērš ēnu ekonomikas mazināšanai, nodokļu iekasēšanas efektivitātei, kā arī nodokļu likmju pārvērtēšanai un atvieglojumi atcelšanai
- Apsvērt ienākumu nevienlīdzības mazināšanu, īpašu uzmanību jāpievērš nodokļu sloga palielināšanai ienākumiem no dividendēm, kā arī citiem ienākumiem, kuri netiek atkārtoti investēti
- Palielināt budžeta ieņēmumus augsmei draudzīgā veidā, izmantojot īpašuma un vides nodokļu ieņēmumu potenciālu.
- Likvidēt prasmju nevienlīdzību, sekmētu Latvijas darbaspēka ilgtermiņa produktivitāti
- Uzlabot veselības aprūpes sistēmas efektivitāti un ilgtspēju

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

III. FISKĀLO RISKU NOVĒRTĒJUMS

- Valdības pienākums ir veikt rūpīgu fiskālo risku izvērtējumu
- Balstoties uz risku novērtējumu, tiek rakstīta Fiskālo risku deklarācija
- Deklarācijas mērķis ir veidot fiskālā nodrošinājuma rezervi, kas mazinātu ārkārtas situācijas ietekmi uz budžeta bilanci

- Valdības uzdevums ir veidot šādu *drošības spilvenu*

Deklarācijā novērtētie riski

Galvoto aizņēmumu neatmaksātā atlikuma riska novērtējums

Valsts aizdevuma atgūšanas risks

Ar labklājības nozari un ES finansējumu saistītie riski

Padome vērš
uzmanību, ka vairāki
fiskālie riski joprojām
nav kvantitatīvi
novērtēti

Valsts galvojumi studiju un studējošo
kreditēšanai

Kapitāls uz pieprasījumu

Tiešās un netiešās saistības publiskās un
privātās partnerības un koncesijas līgumos

Valsts kapitālsabiedrības

Starptautisko tiesu un Satversmes tiesas
spriedumu izpilde

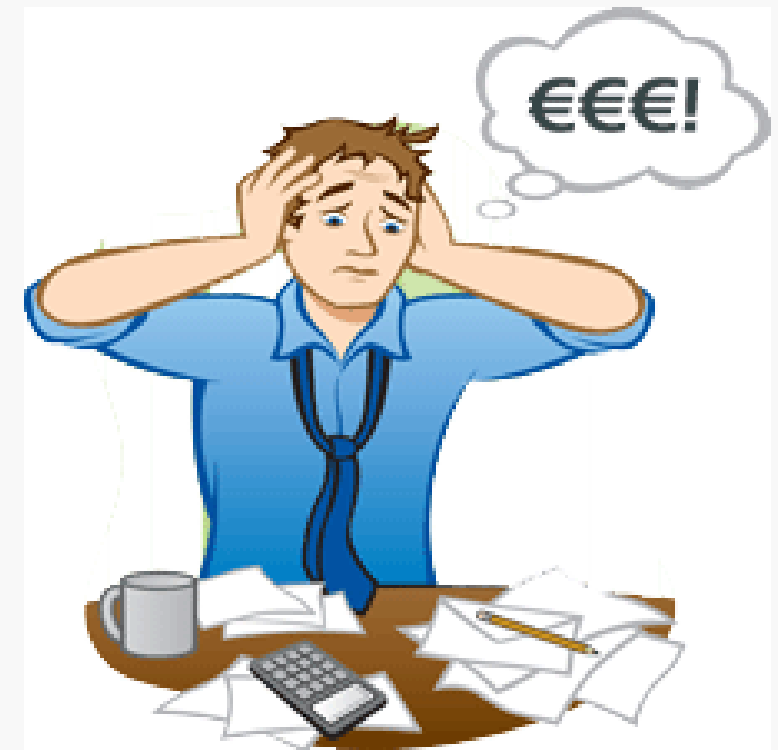

- Padome ir satraukta par to, ka ar labklājības nozari saistītie riski pēdējos gados nav bijuši atbilstoši novērtēti
- Pensiju un sociālās apdrošināšanas pabalstu izdevumu aprēķini regulāri pārsniedz budžetā ietvertās summas
- Padome jau iepriekšējā Uzraudzības ziņojumā pauda bažas par šo risku nenovērtēšanu
- Padomes pētījumi rāda, izdevumi konsekventi ir pārsnieguši budžetā piešķirtos līdzekļus – vidēji par 2% pēdējos 7 gados

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nodarbinātības soc.pabalsti	123%	190%	68%	50%	85%	111%	120%
Invalitātes, maternitātes un slimības soc.pabalsti	119%	94%	98%	90%	93%	105%	106%
Darba negadījumu soc.pabalsti	116%	110%	117%	122%	102%	105%	108%
Valsts pensijas	103%	89%	121%	101%	102%	103%	101%
Kopā (vid.svērtais rādītājs)	107,30%	94,78%	111,08%	96,05%	99,99%	103,30%	102,32%

- Fiskālā nodrošinājuma rezerves izveidošanas atlikšana no 2016.gada un 2017. un 2018.gadu palielina risku nesasnigt budžeta bilances mērķi
- Rezervē jāiekļauj riskus, kas saistīti ar finanšu sektoru tai skaitā kapitāla pieprasījumu no Eiropas stabilitātes mehānisma
- Uzlabot riska novērtējuma kvalitāti, lai būtu pieejama ticama prognoze par to iespējamo fiskālo ietekmi
- Deklarācijā iekļaut detalizētāku konkrētu risku novērtēšanas aprakstu

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

PALDIES PAR UZMANĪBU! JŪSU JAUTĀJUMI?

Fiskālās disciplīnas padome
Smilšu ielā 1-512, Rīgā, LV-1919
Tālrunis: +371 6708 3650
E-pasts: info@fdp.gov.lv
Mājaslapa: <http://fdp.gov.lv>
Twitter: @Fiskalapadome
Facebook: fiskalapadome